

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ กรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตให้ความยินยอม

3.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิต ให้ความยินยอมของต่างประเทศ

3.1.1 หลักการองค์การอนามัยโลกว่าด้วยการปลูกถ่ายเซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะมนุษย์

ในปี พ.ศ. 2534 สมัชชาอนามัยโลกครั้งที่ 44 ตามข้อมติ WHA44.25 ได้รับรองหลักการขององค์การอนามัยโลกเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะของมนุษย์ หลักการดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากสมัชชาสุขภาพมีความตระหนักเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการค้าอวัยวะมนุษย์ โดยมีกรให้ประเทศสมาชิกใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันไม่ให้มีการซื้อและขายอวัยวะมนุษย์สำหรับการปลูกถ่าย¹

ต่อมาองค์การอนามัยโลกมีการปรับปรุงแก้ไขหลักการเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพสังคม คือ หลักการองค์การอนามัยโลกว่าด้วยการปลูกถ่ายเซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะมนุษย์ ซึ่งได้ผ่านการรับรองโดยสมัชชาอนามัยโลกครั้งที่ 63 ในเดือนพฤษภาคม 2553 ในมติ WHA 63.22 โดยในมาตรการดังกล่าวมีหลักการที่เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ เฉพาะหลักการที่ 3 และหลักการที่ 5-8 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

หลักการที่ 3² วางหลักว่า การบริจาคอวัยวะจากผู้เสียชีวิตควรก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการรักษา สำหรับกรณีผู้บริจาคที่ยังมีชีวิตสามารถบริจาคอวัยวะได้ตามที่กฎหมาย

¹ Sixty-Third World Health Assembly. (2010). *Human organ and tissue transplantation*. (Online). Available: https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA63/A63_R22-en.pdf. [2023, May 13].

² Who Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation: Guiding Principle 3

Donation from deceased persons should be developed to its maximum therapeutic potential, but adult living persons may donate organs as permitted by domestic regulations. In general living donors should be genetically, legally or emotionally related to their recipients.

Live donations are acceptable when the donor's informed and voluntary consent is obtained, when professional care of donors is ensured and follow-up is well organized, and when selection criteria for donors

ภายในประเทศอนุญาต โดยทั่วไปผู้บริจาคที่มีชีวิตควรมีความเกี่ยวข้องกับพันธกรรม ทางกฎหมาย หรือทางความรู้สึกกับผู้รับบริจาค

การบริจาคที่ผู้บริจาคยังมีชีวิตต้องได้รับความยินยอมโดยสมัครใจจากผู้บริจาค หนึ่งผู้บริจาคที่มีชีวิตควรได้รับแจ้งถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ประโยชน์และผลของการบริจาค อย่างครบถ้วน ผู้บริจาคที่มีชีวิตควรมีอำนาจตามกฎหมายและสามารถพิจารณาข้อมูลได้ หนึ่งการบริจาคมันควรทำด้วยความสมัครใจและปราศจากการบีบบังคับที่ไม่เหมาะสม

จากหลักการที่ 3 แสดงให้เห็นว่า หลักการขององค์การอนามัยโลกมีการยอมรับให้มีการ ปลูกถ่ายอวัยวะทั้งจากบุคคลที่เสียชีวิตแล้ว และบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ และมีการให้ความสำคัญ เกี่ยวกับการให้ความยินยอมโดยสมัครใจ กล่าวคือ เป็นการให้ความยินยอมโดยอิสระ ปราศจาก การบีบบังคับ หรืออิทธิพลที่ไม่เหมาะสม อีกทั้งมีการวางหลักถึงการบริจาคอวัยวะจากบุคคลที่ ยังมีชีวิตอยู่โดยต้องมีการให้ทราบข้อมูลอย่างครบถ้วน แล้วจึงตัดสินใจในการบริจาค

หลักการที่ 5³ วางหลักว่า เซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะควรมีการบริจาคอย่างอิสระเสรีเท่านั้น โดยต้องไม่มีค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์เป็นเงิน กล่าวคือ การห้ามซื้อ หรือเสนอซื้อเซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะเพื่อการปลูกถ่าย หรือขายเซลล์ เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะโดยบุคคลที่มีชีวิตหรือญาติ ของผู้ที่เสียชีวิตแล้ว

ข้อห้ามในการขายหรือซื้อเซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะ ไม่รวมถึงการชดใช้เงินเกี่ยวกับ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นตามสมควรซึ่งเกิดขึ้นจากการบริจาค รวมถึงการสูญเสียรายได้ ค่ารักษาพยาบาล

จากหลักการที่ 5 แสดงให้เห็นว่า องค์การอนามัยโลกห้ามไม่ให้มีการค้าอวัยวะของมนุษย์ กล่าวคือ การห้ามไม่ให้มีการจ่ายค่าตอบแทนสำหรับเป็นค่าอวัยวะที่ใช้ในการปลูกถ่าย แต่ไม่รวมถึง การชดใช้เงินซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม ซึ่งรวมถึงค่าขาดรายได้ ค่ารักษาพยาบาลต่าง ๆ

are scrupulously applied and monitored. Live donors should be informed of the probable risks, benefits and consequences of donation in a complete and understandable fashion; they should be legally competent and capable of weighing the information; and they should be acting willingly, free of any undue influence or coercion.

³ WHO Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation: Guiding Principle 5

Cells, tissues and organs should only be donated freely, without any monetary payment or other reward of monetary value. Purchasing, or offering to purchase, cells, tissues or organs for transplantation, or their sale by living persons or by the next of kin for deceased persons, should be banned.

The prohibition on sale or purchase of cells, tissues and organs does not preclude reimbursing reasonable and verifiable expenses incurred by the donor, including loss of income, or paying the costs of recovering, processing, preserving and supplying human cells, tissues or organs for transplantation.

ซึ่งองค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากการที่ไม่ให้มีการจ่ายค่าตอบแทนเป็นค่าอวัยวะเพื่อการปลูกถ่าย แต่ยังคงให้มีการจ่ายค่าชดเชยในค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการปลูกถ่ายอวัยวะตามความเหมาะสมให้แก่ผู้บริจาคได้

หลักการที่ 6⁴ วางหลักว่า การส่งเสริมการบริจาคเซลล์ เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะของมนุษย์เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ด้วยการใช้วิธีการโฆษณาหรือวิธีการอื่นเพื่อดึงดูดความสนใจสาธารณะสามารถดำเนินการได้ตามข้อบังคับภายในประเทศ

การโฆษณาความต้องการหรือการมีเซลล์ เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเสนอหรือแสวงหาค่าตอบแทนสำหรับเซลล์ เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะของบุคคลผู้เป็นเจ้าของ หรือแก่ญาติของผู้เสียชีวิตซึ่งเป็นเจ้าของอวัยวะนั้นเป็นสิ่งต้องห้าม รวมถึงการห้ามจ่ายเงินหรือสิ่งตอบแทนให้กับนายหน้าซึ่งเกี่ยวข้องกับการจ่ายเงินให้บุคคลดังกล่าวหรือบุคคลฝ่ายที่สามด้วย

หลักการที่ 7⁵ วางหลักว่า แพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ ไม่ควรมีส่วนร่วมในขั้นตอนการปลูกถ่ายเซลล์ เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะที่ได้มาจากการแสวงหาประโยชน์ หรือการบังคับขู่เข็ญ หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้กับผู้บริจาคหรือญาติของผู้บริจาคที่เสียชีวิต และบริษัทประกันสุขภาพไม่ควรครอบคลุมค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการปลูกถ่ายดังกล่าว

หลักการที่ 8⁶ วางหลักว่า สถานพยาบาลและผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดหาเซลล์ เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะและการปลูกถ่ายไม่ควรได้รับเงินหรือค่าตอบแทนใด ๆ ที่เกินกว่าค่าบริการที่สมเหตุสมผลสำหรับการให้บริการ

⁴ Who Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation: Guiding Principle 6

Promotion of altruistic donation of human cells, tissues or organs by means of advertisement or public appeal may be undertaken in accordance with domestic regulation.

Advertising the need for or availability of cells, tissues or organs, with a view to offering or seeking payment to individuals for their cells, tissues or organs, or, to the next of kin, where the individual is deceased, should be prohibited. Brokering that involves payment to such individuals or to third parties should also be prohibited.

⁵ Who Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation: Guiding Principle 7

Physicians and other health professionals should not engage in transplantation procedures, and health insurers and other payers should not cover such procedures, if the cells, tissues or organs concerned have been obtained through exploitation or coercion of, or payment to, the donor or the next of kin of a deceased donor.

⁶ Who Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation: Guiding Principle 8

จากหลักการข้างต้น ห้ามการ โฆษณาให้มีการบริจาคเซลล์ เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะเพื่อผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนเป็นตัวเงิน และมีการวางหลักการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์และสถานพยาบาลไม่ควรมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการดำเนินการปลูกถ่ายเซลล์ เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์หรือค่าตอบแทน

กล่าวโดยสรุป จากหลักการที่เกี่ยวข้องกับองค์การอนามัยโลกว่าด้วยการปลูกถ่ายเซลล์เนื้อเยื่อ และอวัยวะมนุษย์ คือ องค์การอนามัยโลกไม่เห็นด้วยกับซื้อขายหรือการค้าอวัยวะมนุษย์ แต่ยอมรับให้มีการปลูกถ่ายอวัยวะทั้งจากบุคคลที่เสียชีวิตแล้ว และบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ นอกจากนี้หากมีข้อบังคับภายในประเทศสามารถมีการ โฆษณาเพื่อส่งเสริมการบริจาคเซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะได้ แม้ว่าองค์การอนามัยโลกจะห้ามมีการซื้อ แต่ไม่รวมถึงการชดใช้เงินซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม ซึ่งรวมถึงค่าขาดรายได้ ค่ารักษาพยาบาลต่าง ๆ

3.1.2 หลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) คือ เอกสารที่ทั่วโลกตกลงใช้ร่วมกันเป็นแนวทางไปสู่เสรีภาพและความเท่าเทียม โดยการปกป้องสิทธิมนุษยชนของทุกคน กล่าวคือ เป็นหลักการเพื่อใช้ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการค้าอวัยวะมนุษย์ ดังนี้

ข้อ 3 สิทธิในการมีชีวิต

ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งบุคคล

ข้อ 25 คุณภาพชีวิตที่ดี

1. ทุกคนมีสิทธิในการได้รับมาตรฐานที่เพียงพอในการครองชีพ ทั้งด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้ง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การดูแลรักษาทางการแพทย์ และสวัสดิการทางสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิในหลักประกัน ในสภาวะแวดล้อมที่นอกเหนือการควบคุมของตน เช่น เมื่อว่างงาน เจ็บป่วย พิกัด หมาย ภัยพิบัติ

2. การดูแลรักษาและการช่วยเหลือพิเศษสำหรับมารดาและเด็ก ซึ่งเด็กทั้งที่เกิดในสมรสและนอกสมรสของบิดามารดา จะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่เท่าเทียมกัน

ข้อ 29 เคารพสิทธิผู้อื่น

1. ทุกคนมีหน้าที่ต่อชุมชน ซึ่งการพัฒนาบุคลิกภาพของตนโดยอิสระและเต็มที่ จะกระทำได้ที่แต่ในชุมชนเท่านั้น

All health care facilities and professionals involved in cell, tissue or organ procurement and transplantation procedures should be prohibited from receiving any payment that exceeds the justifiable fee for the services rendered.

2. บุคคลทุกคนต้องใช้สิทธิและอิสรภาพแห่งตนอยู่ภายใต้ข้อจำกัดเพียงเท่าที่มีกำหนดไว้ตามกฎหมาย เพื่อวัตถุประสงค์ของการได้มาซึ่งการยอมรับและการเคารพสิทธิและอิสรภาพอันควรของบุคคลอื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการอันสมควรทางด้านศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และสวัสดิการทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย

3. สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ ไม่อาจใช้ขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ว่ากรณีใด ๆ

ข้อ 30 ไม่มีใครเอาสิทธิเหล่านี้ไปจากเราได้

ไม่มีบทใดในปฏิญญาที่อาจตีความได้ว่า เป็นการให้สิทธิใดแก่รัฐ กลุ่มคน หรือบุคคลใดในการดำเนินกิจกรรมใด หรือการกระทำใด อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพใดที่กำหนดไว้ใน ที่นี้

กล่าวโดยสรุป สิทธิมนุษยชนเป็นหลักพื้นฐานที่บุคคลทุกคนพึงได้รับโดยเท่าเทียมกัน ซึ่งทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต มีเสรีภาพ และมีความมั่นคงแห่งบุคคล อีกทั้งการมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงการมีสุขภาพที่ดี กล่าวคือ ควรมิสิทธิได้รับการดูแลรักษาจากแพทย์เมื่อเจ็บป่วย อนึ่งในการค้าอวัยวะมนุษย์เพื่อการรักษาผู้ป่วย โดยเจ้าของอวัยวะให้ความยินยอมหรือสมัครใจในการขายอวัยวะนั้น ควรเคารพสิทธิในการตัดสินใจของเจ้าของอวัยวะนั้น ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการทำลายหรือลดคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และยังคงสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 30 ไม่มีใครเอาสิทธิเหล่านี้ไปได้ ดังนั้นการค้าอวัยวะมนุษย์เพื่อประโยชน์ของบุคคลอีกคนหนึ่ง โดยที่เจ้าของอวัยวะสมัครใจขายอวัยวะนั้น ไม่ถือเป็นการทำลายศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล แต่ควรมองในด้านของการช่วยเหลือผู้ที่ต้องการปลูกถ่ายอวัยวะเพื่อดำรงชีวิตได้ยาวนานขึ้น

3.1.3 พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาของสภายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและชีวะการแพทย์
เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและเนื้อเยื่อที่มีต้นกำเนิดมาจากมนุษย์

พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาของสภายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและชีวะการแพทย์เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและเนื้อเยื่อที่มีต้นกำเนิดมาจากมนุษย์ เป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ โดยมีข้อห้ามเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการเงินในหมวดที่ 6 มีการวางหลักเกี่ยวกับการห้ามรับผลประโยชน์ทางการเงิน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

มาตรา 21 ห้ามรับผลประโยชน์ทางการเงิน⁷

(1) ร่างกายและส่วนต่าง ๆ ของมนุษย์จะต้องไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์เป็นตัวเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น

โดยมีการวางหลักเกี่ยวกับกรณีที่ต้องไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางการเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น:

1. ค่าชดเชยเนื่องจากการที่ผู้บริจาคต้องดำรงชีวิตสำหรับการสูญเสียรายได้และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เหมาะสมซึ่งเป็นผลมาจากการนำออก หรือจากการตรวจรักษาทางการแพทย์อื่น ๆ

2. การชำระค่าธรรมเนียมที่มีความเหมาะสม สำหรับการเข้ารับบริการทางการแพทย์ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือบริการด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถ่าย

3. ค่าสินไหมทดแทน ในกรณีที่เกิดความเสียหายมากเกินควรอันเป็นผลมาจากการเอาอวัยวะหรือเนื้อเยื่อออกจากเจ้าของอวัยวะที่มีชีวิต

(2) ห้ามโฆษณาความต้องการ หรือการมีอยู่ของอวัยวะหรือเนื้อเยื่อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอ หรือแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงิน หรือผลประโยชน์อย่างอื่น

⁷ Additional Protocol to the Convention on Human Rights and Biomedicine concerning Transplantation of Organs and Tissues of Human Origin; European Treaty Series - No. 186. Article 21 – Prohibition of financial gain

1 The human body and its parts shall not, as such, give rise to financial gain or comparable advantage.

The aforementioned provision shall not prevent payments which do not constitute a financial gain or a comparable advantage, in particular:

- compensation of living donors for loss of earnings and any other justifiable expenses caused by the removal or by the related medical examinations;

- payment of a justifiable fee for legitimate medical or related technical services rendered in connection with transplantation;

- compensation in case of undue damage resulting from the removal of organs or tissues from living persons.

2. Advertising the need for, or availability of, organs or tissues, with a view to offering or seeking financial gain or comparable advantage, shall be prohibited.

มาตรา 22 วางหลัก การห้ามการค้าอวัยวะและเนื้อเยื่อ⁸

กล่าวโดยสรุป พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาของสภายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและชีวเวช การแพทย์เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและเนื้อเยื่อที่มีต้นกำเนิดมาจากมนุษย์ มีกรวางหลักเกี่ยวกับการห้ามค้าอวัยวะ แต่มีข้อยกเว้นเกี่ยวกับการให้ผลประโยชน์ทางการเงินได้ ในกรณีที่เป็นค่าชดเชยจากการสูญเสียรายได้ หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล หรือ ค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่เกินความเหมาะสม แสดงให้เห็นว่าการยอมรับให้เจ้าของอวัยวะสามารถรับผลประโยชน์ทางการเงินได้

3.1.4 กฎหมายสาธารณรัฐสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์ มี Human Organ Transplant Act 1987 หรือ HOTA เป็นกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการค้าอวัยวะของมนุษย์ อนึ่งการซื้อขายอวัยวะเป็นสิ่งผิดกฎหมายในสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยมีการกำหนดโทษเกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในการซื้อและขายอวัยวะ จะต้องระวางโทษทางอาญา⁹

โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวมีการนิยามความหมายไว้ในมาตรา 2¹⁰

“การปลูกถ่ายอวัยวะของผู้บริจาคที่มีชีวิต” หมายความว่า การนำอวัยวะใดอวัยวะหนึ่ง ออกจากร่างกายของผู้ที่มีชีวิตใด ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ประสงค์ในการปลูกถ่ายอวัยวะนั้นเข้าสู่ร่างกายของ บุคคลอื่นที่มีชีวิต

“อวัยวะ” หมายถึง

(a) ยกเว้นตามที่บัญญัติไว้ในวรรค (b) อวัยวะใด ๆ ของร่างกายมนุษย์ที่ระบุไว้ใน

ตารางแรก และ

(b) เพื่อวัตถุประสงค์ของส่วนที่ 4 และ 4A อวัยวะใด ๆ ของร่างกายมนุษย์

⁸ Additional Protocol to the Convention on Human Rights and Biomedicine concerning Transplantation of Organs and Tissues of Human Origin: European Treaty Series - No. 186. Article 22 – Prohibition of organ and tissue trafficking

⁹ Live on support organ donation. (2023). *Legislation*. (Online). Available: <https://www.liveon.gov.sg/faq.html>. [2023, May 9]

¹⁰ Human Organ Transplant Act 1987. Section 2

“living donor organ transplant” means the removal of a specified organ from the body of any living person for the purpose of its transplantation into the body of another living person;

“organ” means

(a) except as provided in paragraph (b), any organ of a human body specified in the First Schedule; and

(b) for the purposes of Parts 4 and 4A, any organ of a human body;

ในหมวดที่ 4 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการห้ามซื้อขายอวัยวะและเลือด กล่าวคือ การซื้อหรือขายอวัยวะหรือเลือดถือเป็นโมฆะ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 13 และมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว

มาตรา 13¹¹ วางหลักว่า (1) ภายใต้อนุมาตรา (4) และ (5) สัญญาหรือข้อตกลงที่บุคคลตกลงเพื่อรับค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ ไม่ว่าจะให้แก่ตนเองหรือบุคคลอื่น การขายหรือ

¹¹ Human Organ Transplant Act 1987. Section 13

(1) Subject to subsections (4) and (5), a contract or an arrangement under which a person agrees, for valuable consideration, whether given or to be given to himself or herself or to another person, to the sale or supply of any organ or blood from his or her body or from the body of another person, whether before or after his or her death or the death of the other person (as the case may be) is void.

(2) A person who enters into a contract or an arrangement of the kind mentioned in subsection (1) and to which that subsection applies shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$10,000 or to imprisonment for a term not exceeding 12 months or to both.

(3) Any person who

a) gives or offers to give valuable consideration for the sale or supply of, or for an offer to sell or supply, any organ from the body of another person other than for the purpose of transplantation to his or her body;

b) receives valuable consideration for the sale or supply of, or for an offer to sell or supply, any organ from the body of another person;

c) offers to sell or supply any organ from the body of another person for valuable consideration;

d) initiates or negotiates any contract or arrangement for the sale or supply of, or for an offer to sell or supply, any organ from the body of another person for valuable consideration other than for the purpose of transplantation to his or her body; or

e) takes part in the management or control of a body corporate or body unincorporate whose activities consist of or include the initiation or negotiation of any contract or arrangement mentioned in paragraph (d),

shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$100,000 or to imprisonment for a term not exceeding 10 years or to both.

(4) Subsections (1) and (3) do not apply to or in relation to

a) a contract or an arrangement providing only for the reimbursement of any expenses necessarily incurred by a person in relation to the removal of blood in accordance with any other written law;

b) any scheme introduced or approved by the Government granting medical benefits or privileges to any organ or blood donor and any member of the donor's family or any person nominated by the donor; and

การให้วัยวะหรือเลือดจากร่างกายของตนหรือจากร่างกายของผู้อื่น ไม่ว่าจะก่อนหรือหลังความตายของอีกฝ่ายหนึ่ง ถือเป็นโมฆะ

c) any contract, arrangement or valuable consideration providing only for the defraying or reimbursing, in money or money's worth, of such costs or expenses that may be reasonably incurred by a person in relation to

I. the removal, transportation, preparation, preservation, quality control or storage of any organ;

II. the costs or expenses (including the costs of travel, accommodation, domestic help or child care) or loss of earnings so far as are reasonably or directly attributable to that person supplying any organ from that person's body; and

III. any short-term or long-term medical care or insurance protection of that person which is or may reasonably be necessary as a consequence of that person supplying any organ from that person's body.

(5) The Minister may, by notification in the *Gazette*, declare that subsection (1) or (3) does not apply to the sale or supply of a specified class or classes of product derived from any organ or blood that has been subjected to processing or treatment.

(6) A person who as vendor or supplier enters into a contract or an arrangement for the sale or supply of a product derived from any organ or blood that has been subjected to processing or treatment, other than any such product which is of a class declared under subsection (5), shall be guilty of an offence if the organ or blood from which the product was derived was obtained under a contract or an arrangement that is void by reason of subsection (1), and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$10,000 or to imprisonment for a term not exceeding 12 months or to both.

(7) Nothing in this section renders inoperative a consent or an authority given or purporting to have been given under this Act in relation to any organ or blood from the body of a person or in relation to the body of a person if a person acting pursuant to the consent or authority did not know and had no reason to know that the organ or blood or the body was the subject matter of a contract or an arrangement mentioned in subsection (1) or (3).

(8) For the purposes of this section, the donation by a living donor (Donor *A*) of any organ from his or her body in consideration of

a) a donation of an organ from another living donor for the purpose of the transplantation of the organ to the body of a living recipient of Donor *A*'s choice (Recipient *A*); or

b) priority in the selection of Recipient *A* as a recipient of any organ, whether removed pursuant to section 4 or otherwise,

does not, of itself, constitute valuable consideration if the donors have given their consent and the provisions of Part 4A (as applicable) are complied with.

(2) บุคคลที่ทำสัญญาตามที่กล่าวถึงในอนุมาตรา (1) และใช้บังคับสัญญานั้นจะมีความผิดและต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 250,000 บาท) หรือจำคุก ระยะเวลาไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

(3) บุคคลใดที่กระทำการดังต่อไปนี้ มีความผิดและต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 2,500,000 บาท) หรือจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

(a) ให้หรือเสนอให้ค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ สำหรับการขายหรือจัดหาหรือสำหรับการเสนอขายหรือจัดหาอวัยวะใด ๆ จากร่างกายของบุคคลอื่น เพื่อวัตถุประสงค์ในการปลูกถ่ายไปยังร่างกายของอีกฝ่าย

(b) ได้รับค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์สำหรับการขายหรือจัดหา หรือสำหรับการเสนอขาย หรือจัดหาอวัยวะใด ๆ จากร่างกายของบุคคลอื่น

(c) เสนอขายหรือจัดหาอวัยวะใด ๆ จากร่างกายของบุคคลอื่นเพื่อค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์

(d) ริเริ่มหรือเจรจาสัญญา เพื่อขายหรือจัดหา หรือเพื่อเสนอขายหรือจัดหาอวัยวะใด ๆ จากร่างกายของบุคคลอื่นเพื่อค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ เพื่อวัตถุประสงค์ในการปลูกถ่ายไปยังร่างกายของอีกฝ่าย หรือ

(e) มีส่วนร่วมในการจัดการ หรือควบคุมองค์กรหรือหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นสำหรับกิจกรรม หรือการเจรจาสัญญา ที่กล่าวถึงในวรรค (d)

(4) อนุมาตรา (1) และ (3) ใช้ไม่ได้กับ

(a) สัญญาหรือข้อตกลงที่กำหนดให้เฉพาะการชดใช้ค่าใช้จ่าย ที่จำเป็นซึ่งเกิดขึ้นโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำเลือดออกตามกฎหมายลายลักษณ์อักษรอื่น ๆ

(b) โครงการใด ๆ ที่นำเสนอหรืออนุมัติโดยรัฐบาลที่ให้ผลประโยชน์หรือสิทธิพิเศษทางการแพทย์แก่ผู้บริจาคอวัยวะหรือโลหิตใด ๆ และสมาชิกในครอบครัวของผู้บริจาคหรือบุคคลใด ๆ ที่ได้รับการเสนอชื่อโดยผู้บริจาค และ

(c) สัญญา ข้อตกลง หรือสิ่งตอบแทนอันมีค่าใด ๆ ที่จัดให้มีขึ้นเพื่อการชดใช้ หรือชดใช้ค่าใช้จ่าย หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าว ซึ่งอาจเกิดขึ้นอย่างสมเหตุสมผล จากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ

(i) การเคลื่อนย้าย การขนส่ง การเตรียม การเก็บรักษา การควบคุมคุณภาพ หรือการเก็บรักษาอวัยวะใด ๆ

(ii) ต้นทุนหรือค่าใช้จ่าย (รวมถึงค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าช่วยเหลือการงาน หรือค่าเลี้ยงดูบุตร) หรือการสูญเสียรายได้เท่าที่สมเหตุสมผล หรือเป็นผลโดยตรงจากการที่บุคคลนั้นบริจาคอวัยวะใด ๆ จากร่างกายของบุคคลนั้น และ

(iii) การดูแลทางการแพทย์ระยะสั้นหรือระยะยาวหรือการประกันการคุ้มครองของบุคคลนั้น ซึ่งมีความจำเป็นตามสมควร อันเป็นผลมาจากการที่บุคคลนั้น จัดหาอวัยวะใด ๆ จากร่างกายของบุคคลนั้น

(5) โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา รัฐมนตรีอาจประกาศให้อนุมัติ (1) หรือ (3) ไม่ใช่บังคับกับการขายหรือการจัดหาประเภทหรือประเภทผลิตภัณฑ์ที่ระบุซึ่งได้มาจากอวัยวะหรือเลือดที่ได้รับการประมวลผลหรือการรักษา

(6) บุคคลที่เป็นผู้ขายทำสัญญาหรือข้อตกลงเพื่อขายหรือจัดหาผลิตภัณฑ์ที่ได้จากอวัยวะหรือเลือดใด ๆ ที่ได้รับการรักษา นอกเหนือจากสิ่งที่ยังคงอยู่ในกลุ่ม ที่ประกาศไว้ภายใต้มาตรา (5) จะมีความผิดหากอวัยวะหรือเลือดที่ได้มาจากผลิตภัณฑ์นั้น ได้มาภายใต้สัญญาหรือการจัดการที่เป็นโมฆะตามเหตุผลของอนุมาตรา (1) และจะต้องรับผิดชอบต่อความผิด ปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 250,000 บาท) หรือจำคุกไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

(7) ไม่มีข้อความใดในมาตรานี้ที่เป็นการระงับความยินยอมหรืออำนาจที่ได้รับหรืออ้างว่าได้รับตามพระราชบัญญัตินี้เกี่ยวกับอวัยวะหรือเลือดจากร่างกายของบุคคลหรือที่เกี่ยวข้องกับร่างกายของบุคคล หากบุคคลใดกระทำการ ตามความยินยอมหรือผู้มีอำนาจไม่ทราบและไม่มีเหตุผลที่จะรู้ว่าอวัยวะหรือเลือดหรือร่างกายเป็นเรื่องของสัญญาหรือการจัดการที่กล่าวถึงในอนุมาตรา (1) หรือ (3)

(8) เพื่อวัตถุประสงค์ของมาตรานี้ การบริจาคโดยผู้บริจาคที่มีชีวิต การบริจาคอวัยวะไม่ถือว่าเป็นค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ หากผู้บริจาคให้ความยินยอมและปฏิบัติตามข้อกำหนดของส่วนที่ 4A โดยควรคำนึงถึง

(a) การบริจาคอวัยวะจากผู้บริจาคที่มีชีวิตรายอื่น เพื่อจุดประสงค์ในการปลูกถ่ายอวัยวะไปยังร่างกายของผู้รับที่ยังมีชีวิตอยู่ตามทางเลือกของผู้บริจาค หรือ ผู้รับบริจาค หรือ

(b) ลำดับความสำคัญในการเลือกผู้รับ อนึ่งการเป็นผู้รับอวัยวะใด ๆ ไม่ว่าจะถูกเอาออกตามมาตรา 4 หรืออื่น ๆ

และในมาตรา 14 มีการวางหลักเกี่ยวกับการห้ามโฆษณาเกี่ยวกับการซื้อหรือขายอวัยวะหรือเลือด

มาตรา 14¹² วางหลัก (1) ห้ามมิให้บุคคลใดออก หรือบังคับให้ออกโฆษณาใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อหรือขายอวัยวะหรือเลือดในสิงคโปร์ หรือสิทธิในการรับอวัยวะหรือเลือดใด ๆ ออกจากร่างกายของบุคคล

¹² Human Organ Transplant Act 1987. Section 14

(2) ในส่วนนี้ “การโฆษณา” รวมถึงการโฆษณาทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการพิมพ์หรือโดยการแสดงประกาศ หรือป้ายใด ๆ หรือโดยรายการ รายการแจ้งราคา จดหมาย (ไม่ว่าจะมีการเผยแพร่หรือจำหน่ายของถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะบุคคล) หรือเอกสารอื่น ๆ หรือโดยถ้อยคำที่จารึกไว้ในบทความใด ๆ หรือโดยการจัดนิทรรศการภาพถ่ายหรือภาพยนตร์ หรือโดยวิธีการบันทึกเสียง การแพร่เสียงหรือโทรทัศน์ หรือโดยประการอื่น ๆ และการอ้างอิงใด ๆ ถึงประเด็นดังกล่าว ของโฆษณาให้ตีความตามนั้น

(3) บุคคลใดก็ตามที่ฝ่าฝืนอนุมาตรา (1) จะมีความผิดและต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 250,000 บาท) หรือจำคุกไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวอนุญาตให้จ่ายเงินให้กับผู้บริจาคที่ยังมีชีวิตได้ สำหรับการخذใช้ที่เหมาะสมเกี่ยวกับการชดเชยค่าใช้จ่าย หรือการสูญเสียรายได้ที่อาจเกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากการบริจาคอวัยวะเท่านั้น ซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบสุขภาพ การทดสอบในห้องปฏิบัติการ การบริจาค การติดตามผล และค่าใช้จ่ายอื่น เช่น การสูญเสียรายได้จากผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือลูกจ้างรายวัน อนึ่งการจ่ายเงินเพื่อชดเชยค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นเรื่องความสมัครใจ ผู้บริจาคสามารถปฏิเสธการรับเงินจากผู้รับบริจาคก็ได้

ในหมวด 4 A เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะของผู้บริจาคที่มีชีวิต โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

มาตรา 15¹³ วางหลักว่า (1) ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการหรือก่อให้เกิดการปลูกถ่ายอวัยวะของผู้บริจาคที่มีชีวิต เว้นแต่

(1) No person is to issue or cause to be issued any advertisement relating to the buying or selling in Singapore of any organ or blood or of the right to take any organ or blood from the body of a person.

(2) In this section, “advertisement” includes every form of advertising, whether in a publication, or by the display of any notice or signboard, or by means of any catalogue, price list, letter (whether circulated or addressed to a particular person) or other documents, or by words inscribed on any article, or by the exhibition of a photograph or a cinematograph film, or by way of sound recording, sound broadcasting or television, or in any other way, and any reference to the issue of an advertisement is to be construed accordingly.

(3) Any person who contravenes subsection (1) shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$10,000 or to imprisonment for a term not exceeding 12 months or to both

¹³ Human Organ Transplant Act 1987. Section 15

(1) No person is to carry out or cause to be carried out any living donor organ transplant unless

a) the specified organ is removed in a hospital with the written authorisation of the transplant ethics committee of the hospital; and

(a) อวัยวะที่ระบุจะถูกนำออกใน โรงพยาบาล โดยได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากคณะกรรมการจริยธรรมการปลูกถ่ายของโรงพยาบาล และ

(b) ผู้บริจาคอวัยวะที่ระบุไว้ได้ให้ความยินยอมในการนำอวัยวะที่ระบุออกจากร่างกายของตนและไม่ได้เพิกถอนหรือเพิกถอนความยินยอม

(2) คณะกรรมการจริยธรรมการปลูกถ่ายของโรงพยาบาลต้องไม่ให้อำนาจใด ๆ ภายใต้มตราข้อย่อย (1) ในการเคลื่อนย้ายอวัยวะที่ระบุออกจากร่างกายของบุคคลที่มีชีวิต เว้นแต่จะเป็นพอใจว่า

(a) บุคคลที่จะต้องนำอวัยวะที่ระบุออกได้ให้ความยินยอมของบุคคลนั้นในการนำออก

(b) บุคคลนั้นไม่มีความผิดปกติทางจิต และแม้ว่าบุคคลนั้นจะมีอายุมาก แต่ก็สามารถเข้าใจขั้นตอนและผลที่ตามมาของกระบวนการทางการแพทย์ที่บุคคลนั้นต้องได้รับ อันเป็นผลมาจากการที่บุคคลนั้นบริจาคอวัยวะที่ระบุ และ

(c) ความยินยอมที่กล่าวถึงในวรรค (a)

(i) ไม่ได้มอบให้ตามสัญญาหรือข้อตกลงที่ต้องห้ามตามมาตรา 13 และ

b) the donor of the specified organ has given his or her consent to the removal of the specified organ from his or her body and has not revoked or withdrawn the consent.

(2) The transplant ethics committee of a hospital must not give any authorisation under subsection (1) for the removal of the specified organ from the body of any living person unless it is satisfied that

a) the person from whom the specified organ is to be removed has given the person's consent to such removal;

b) the person is not mentally disordered and, despite the person's age, is able to understand the nature and consequence of the medical procedures the person has to undergo as a result of the person's donation of the specified organ; and

c) the consent mentioned in paragraph (a)

I. is not given pursuant to any contract or arrangement that is prohibited under section 13; and

II. is not given or obtained by virtue of any fraud, duress or undue influence.

(3) In determining whether to give any authorisation under subsection (1), the transplant ethics committee must have regard to such considerations as may be prescribed or as may be directed by the Director-General.

(4) Any person who contravenes subsection (1) shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$10,000 or to imprisonment for a term not exceeding 12 months or to both.

(ii) ไม่ถูกให้หรือได้มา เนื่องจากการฉ้อฉล การบังคับขู่เข็ญ หรืออิทธิพลที่เกินควร

(3) ในการพิจารณาว่าจะให้การอนุญาตใด ๆ ตามอนุมาตรา (1) คณะกรรมการจริยธรรมการปลูกถ่ายจะต้องพิจารณาตามที่กำหนดหรือตามคำสั่งของอธิบดี

(4) บุคคลใดก็ตามที่ฝ่าฝืนอนุมาตรา (1) จะมีความผิดและต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 250,000 บาท) หรือจำคุกไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่ผู้บริจาคอวัยวะหรือเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตอยู่ อวัยวะที่สามารถนำมาปลูกถ่ายได้คือ ไตและตับบางส่วน โดยสาธารณรัฐสิงคโปร์การปลูกถ่ายอวัยวะจากเจ้าของอวัยวะและผู้รับที่ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันสามารถกระทำได้ กล่าวคือ บุคคลทั่วไปอาจบริจาคอวัยวะให้กับผู้ป่วยรายใดก็ได้ โดยก่อนมีการปลูกถ่ายอวัยวะจากเจ้าของอวัยวะที่มีชีวิตไปสู่ผู้ป่วยต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการจริยธรรมการปลูกถ่าย หรือ Transplant Ethics Committee (TEC) โดยเป็นการตรวจสอบเกี่ยวกับการได้รับแจ้งข้อมูลความเสี่ยงทางการแพทย์ ผลที่ตามมาของการบริจาคอวัยวะทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตรวจสอบในด้านจริยธรรม และตรวจสอบการให้ความยินยอมของผู้บริจาคว่าเป็นการกระทำโดยสมัครใจ ปราศจากการล่อลวง การบังคับขู่เข็ญ หรืออิทธิพลที่ไม่เหมาะสม

ขั้นตอนก่อนมีการปลูกถ่ายอวัยวะ แพทย์ซึ่งมีหน้าที่ปลูกถ่ายอวัยวะจะประเมินความเหมาะสมทางการแพทย์ผ่านการตรวจร่างกายและการทดสอบทางการแพทย์โดยละเอียด ซึ่งรวมถึงการประเมินโดยแพทย์อิสระ นักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ และจิตแพทย์ อนึ่งผู้บริจาคต้องได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการบริจาค ความเสี่ยงทางการแพทย์ และผลที่ตามมาของการบริจาคอวัยวะทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อประกอบการตัดสินใจได้อย่างถี่ถ้วนว่าจะดำเนินการบริจาคอวัยวะต่อไปหรือไม่¹⁴

กล่าวโดยสรุป การซื้อขายอวัยวะยังคงเป็นสิ่งผิดกฎหมายในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์กำหนดให้มีการปลูกถ่ายอวัยวะทั้งจากการบริจาคที่เจ้าของอวัยวะเสียชีวิตแล้ว และจากผู้บริจาคที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยผู้บริจาคที่มีชีวิตอยู่สามารถบริจาคอวัยวะได้เฉพาะ ไตและตับบางส่วน และสาธารณรัฐสิงคโปร์ยอมรับให้มีการบริจาคอวัยวะจากผู้บริจาคที่ยังมีชีวิตอยู่โดยที่ไม่มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน แม้สาธารณรัฐสิงคโปร์ไม่ยอมรับให้มีการซื้อขายอวัยวะมนุษย์ แต่ยังคงยอมรับให้มีการจ่ายค่าตอบแทนซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดจากบริจาค

¹⁴ Live on support organ donation. (2023). *Living Donor Organ Transplants*. (Online). Available: <https://www.liveon.gov.sg/faq.html>. [2023, May 11].

อวัยวะเพื่อการปลูกถ่ายดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับหลักการขององค์การอนามัยโลกว่าด้วยการปลูกถ่ายเซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะมนุษย์

3.1.5 กฎหมายเครือรัฐออสเตรเลีย รัฐนิวเซาท์เวลส์

เครือรัฐออสเตรเลีย รัฐนิวเซาท์เวลส์มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะถึงการห้ามการค้าอวัยวะและเนื้อเยื่อในลักษณะต่าง ๆ ใน Human Tissue Act 1983 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

มาตรา 4¹⁵ วางหลักเกี่ยวกับนิยามคำว่า เนื้อเยื่อ รวมถึง อวัยวะหรือส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์และสารที่สกัดจากหรือจากส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์

มาตรา 32¹⁶ วางหลัก ห้ามซื้อขายเนื้อเยื่อ

¹⁵ Human Tissue Act 1983. Section 4

“tissue” includes an organ, or part, of a human body and a substance extracted from, or from a part of, the human body.

¹⁶ Human Tissue Act 1983. Section 32

(1) A person must not enter into, or offer to enter into, a contract or arrangement under which any person agrees, for valuable consideration, whether given or to be given to any such person or to any other person

(a) to the sale or supply of tissue from any such person’s body or from the body of any other person, whether before or after that person’s death or the death of that other person, as the case may be, or

(b) to the post-mortem examination of any such person’s body after that person’s death or of the body of any other person after the death of that other person.

Maximum penalty—40 penalty units or imprisonment for 6 months, or both.

(2) Subsection (1) does not apply to or in respect of the sale or supply of tissue if the tissue has been subjected to processing or treatment and the sale or supply is made for the purpose of enabling the tissue to be used for therapeutic purposes, medical purposes or scientific purposes.

(3) Subsection (1) does not apply to or in respect of a contract or arrangement providing only for the reimbursement of any expenses necessarily incurred by a person in relation to the removal of tissue in accordance with this Act.

(4) Where the Minister considers it desirable by reason of special circumstances so to do, the Minister may, by instrument in writing, approve the entering into of a contract or arrangement that would, but for the approval, be void by virtue of subsection (1), and nothing in subsection (1) or (5) applies to or in respect of a contract or arrangement entered into in accordance with such an approval.

(5) A contract or arrangement entered into in contravention of this section is void.

(1) บุคคลต้องไม่เข้าร่วมหรือเสนอให้เข้าทำสัญญาหรือข้อตกลงที่บุคคลใดตกลงเพื่อรับการค้าตอบแทนอันมีค่า ไม่ว่าจะให้หรือจะให้แก่บุคคลดังกล่าวหรือบุคคลอื่นใดก็ตาม

(ก) เพื่อขายหรือจัดหาเนื้อเยื่อจากร่างกายของบุคคลดังกล่าวหรือจากร่างกายของบุคคลอื่นใด ไม่ว่าจะก่อนหรือหลังการตายของบุคคลนั้นหรือการตายของบุคคลอื่นนั้น แล้วแต่กรณี หรือ

(ข) การตรวจชั้นสุตรศพหลังการชันสูตรพลิกศพของบุคคลดังกล่าวภายหลังการเสียชีวิตของบุคคลนั้นหรือศพของบุคคลอื่นใดภายหลังการเสียชีวิตของบุคคลอื่นนั้น

โทษสูงสุด 40 หน่วยโทษหรือจำคุก 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) อนุมาตรา (1) ใช้ไม่ได้กับหรือเกี่ยวข้องกับการขายหรือการจัดหาเนื้อเยื่อ หากเนื้อเยื่อนั้นผ่านกระบวนการหรือการบำบัด และการขายหรือการจัดหาชิ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เนื้อเยื่อสามารถใช้ในการรักษาโรคได้ วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ทางการแพทย์ หรือ วัตถุประสงค์ทางวิทยาศาสตร์

(3) อนุมาตรา (1) ไม่ใช่บังคับหรือเกี่ยวข้องกับสัญญา หรือข้อตกลงที่กำหนดให้เฉพาะการชดใช้ค่าใช้จ่ายใด ๆ ที่จำเป็นซึ่งเกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดเนื้อเยื่อตามพระราชบัญญัตินี้

(4) เมื่อรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นการสมควรโดยพฤติการณ์พิเศษ รัฐมนตรีอาจทำเป็นหนังสืออนุมัติการเข้าทำสัญญาหรือข้อตกลงที่จะให้การอนุญาตเป็นโมฆะได้โดยอาศัยอำนาจตามอนุมาตรา (5) และไม่มีส่วนใดในอนุมาตรา (1) หรือ (5) ที่ใช้บังคับกับหรือเกี่ยวกับสัญญาหรือการจัดการที่สร้างขึ้นตามการอนุมัติดังกล่าว

(5) สัญญาหรือการจัดการที่สร้างขึ้นโดยฝ่าฝืนมาตรานี้ถือเป็นโมฆะ

กล่าวโดยสรุป กฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย รัฐนิวเซาท์เวลส์ การซื้อขายอวัยวะเป็นสิ่งผิดกฎหมาย กล่าวคือ ห้ามมีการค้าอวัยวะมนุษย์ แต่สามารถได้รับชดใช้ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นที่เกิดขึ้นจากการปลูกถ่ายอวัยวะ

3.2 กฎหมายที่เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในประเทศไทย

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2550 และข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา 25 วรรคแรก สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

มาตรา 32 วรรคแรก บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียงและครอบครัว

กล่าวโดยสรุป รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยมีการกำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการกระทำใด ๆ ก็ได้ ตราบเท่าที่สิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี และบุคคลมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียงและครอบครัว อนึ่งการค้าอวัยวะมนุษย์นั้นแม้รัฐธรรมนูญมีการรับรองเสรีภาพในการกระทำการ แต่หากเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นก็เป็นการต้องห้าม

3.2.2 ประมวลกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย โดยมีการกำหนดความผิด และสภาพบังคับหรือโทษสำหรับการฝ่าฝืนการกระทำนั้น ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับในการค้าอวัยวะมนุษย์ ดังนี้

มาตรา 295 วางหลักในความผิดฐานทำร้ายร่างกายว่า ผู้ใดทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 297 วางหลักว่า ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

อันตรายสาหัสนั้น คือ

- (1) ตาบอด หูหนวก ลิ่นขาด หรือเสียมานประสาท
- (2) เสียอวัยวะสืบพันธุ์ หรือความสามารถสืบพันธุ์
- (3) เสียแขน ขา มือ เท้า นิ้วหรืออวัยวะอื่นใด
- (4) หน้าที่เสียโฉมอย่างติดตัว
- (5) แหว่งลูก
- (6) จิตพิการอย่างติดตัว
- (7) ทูพพลภาพ หรือป่วยเจ็บเรื้อรังซึ่งอาจถึงตลอดชีวิต
- (8) ทูพพลภาพ หรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่ายี่สิบวัน หรือจนประกอบ

กรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน

กล่าวโดยสรุป ในประมวลกฎหมายอาญา การทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น จะต้องได้รับโทษทางอาญา และหากการทำร้ายร่างกายนั้น ทำให้ผู้ถูกทำร้ายได้รับอันตรายสาหัส จะต้องได้รับโทษเพิ่มขึ้น ซึ่งการก่ออวัยวะนั้น ต้องมีการกระทำลงบนเนื้อตัวร่างกายของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของอวัยวะ ทำให้ผู้กระทำอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น

3.2.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบด้วย กฎหมายแพ่ง และกฎหมายพาณิชย์ กล่าวคือ กฎหมายแพ่ง คือ กฎหมายว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของบุคคล เช่น เรื่องสภาพบุคคล นิติกรรม ครอบครัว และมรดก เป็นต้น การกระทำผิดทางแพ่ง ถือว่าเป็นการละเมิดต่อบุคคลที่เสียหายโดยเฉพาะ ไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปเดือดร้อนอย่างการกระทำผิดอาญา และในส่วนกฎหมายพาณิชย์ คือ กฎหมายว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของบุคคลอันเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการเศรษฐกิจและการค้า โดยวางระเบียบเกี่ยวพันทางการค้าหรือธุรกิจระหว่างบุคคล เช่น กฎหมายว่าด้วยการซื้อขาย เป็นต้น¹⁷ ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการก่ออวัยวะมนุษย์ ดังนี้

¹⁷ ส่วนนิติกรรมมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2566). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://dla.wu.ac.th/th/archives/3782>. [2566,12 พฤษภาคม].

มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

มาตรา 453 อันว่าซื้อขายนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย

กล่าวโดยสรุป ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยา ดังนั้นการทำละเมิดต่อบุคคลอื่น เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น จึงควรให้มีการชดเชยเยียวยาความเสียหายนั้น อีกทั้งการซื้อขายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต้องมีการชำระราคาและการโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่อีกฝ่าย กรณีการค้าอวัยวะมนุษย์ เปรียบเสมือนการซื้อขาย ต้องมีการชำระราคาและโอนกรรมสิทธิ์ในอวัยวะที่ซื้อขาย หากการค้าอวัยวะมนุษย์ทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ถูกกระทำ ย่อมหมายถึงการละเมิดต่อบุคคลนั้นด้วย ดังนั้นผู้ถูกละเมิดย่อมมีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยา

3.2.4 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ได้มีการแก้ไขโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นการแก้ไขบทนิยามคำว่า แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ให้เหมาะสมต่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ที่มีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกัน โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการค้าอวัยวะมนุษย์ ดังนี้

มาตรา 6 ผู้ใดเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) เป็นธุระจัดหา ซื้อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วยงานนี้ยวักยัก จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว หน้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ ใช้อำนาจครอบงำบุคคลด้วยเหตุที่อยู่ในภาวะอ่อนด้อยทางร่างกาย จิตใจ การศึกษา หรือทางอื่นใดโดยมิชอบ ขู่เข็ญว่าจะใช้กระบวนการทางกฎหมายโดยมิชอบ หรือ โดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลบุคคลนั้นเพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิด ในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล หรือ

(2) เป็นธุระจัดหา ซื้อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วยงานนี้ยวักยัก จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก

ถ้าการกระทำนั้นได้กระทำโดยมีความมุ่งหมายเพื่อเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การเอาคนลงเป็นทาสหรือให้มีฐานะคล้ายทาส การนำคนมาขอราน การตัดอวัยวะเพื่อการค้า การบังคับใช้แรงงานหรือบริการตามมาตรา 6/1 หรือการอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคลไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

มาตรา 52 วรรคแรก วางหลักว่า ผู้ใดกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ต้องระวางโทษ จำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบสองปีและปรับตั้งแต่สี่แสนบาทถึงหนึ่งล้านสองแสนบาท

กล่าวโดยสรุป หากบุคคลใดกระทำการครอบงำประกอบพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ องค์ประกอบของลักษณะของการกระทำ องค์ประกอบของวิธีการ และองค์ประกอบของการแสวงหาประโยชน์จากบุคคล ซึ่งคือเจตนาพิเศษตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น บุคคลนั้นกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ อนึ่งเมื่อมีการค้ามนุษย์ โดยการตัดอวัยวะเพื่อการค้า ซึ่งบุคคลผู้เป็นเจ้าของอวัยวะถูกหลอกลวง หรือถูกข่มขู่ ไม่ได้สมัครใจในการค้าอวัยวะนั้น ถือเป็นแสวงหาประโยชน์จากบุคคล ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ แต่ในกรณีที่บุคคลผู้เป็นเจ้าของอวัยวะที่มีชีวิตอยู่ให้ความยินยอมในการค้าอวัยวะนั้น ไม่ได้มีการวางหลักไว้

3.2.5 ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม

ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วย การรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่องการประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตจากผู้บริจาค พ.ศ. 2566 ได้นิยามความหมายของการปลูกถ่ายไว้ในข้อ 3 และวางหลักเกี่ยวกับการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ไว้ในเรื่องการปลูกถ่ายอวัยวะจากผู้บริจาคที่ยังมีชีวิตอยู่ในข้อ 4 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อ 3 ในข้อบังคับนี้

“การปลูกถ่ายอวัยวะ” หมายความว่า การประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะ หรือเปลี่ยนอวัยวะต่อไปนี้เป็นหัวใจ ปอด ตับ ตับอ่อน ไต และอวัยวะอื่นตามที่แพทยสภาประกาศกำหนด

ข้อ 4 วางหลักเกี่ยวกับ การปลูกถ่ายอวัยวะที่ผู้บริจาคประสงค์จะบริจาคอวัยวะขณะที่ยังมีชีวิต ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้ทำการปลูกถ่ายอวัยวะต้องดำเนินการตามเกณฑ์ ต่อไปนี้

(1) ผู้บริจาคต้องมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต หรือมีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมที่สามารถพิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ เช่น HLA หรือ DNA หรือ

(2) ผู้บริจาคต้องเป็นสามีภรรยาที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี หรืออยู่กินโดยเปิดเผยจนสามีภรรยา กับผู้รับอวัยวะมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี กรณีที่มีบุตร

ร่วมกัน โดยสายโลหิตไม่ต้องใช้ระยะเวลา 3 ปี หากมีปัญหาในการพิสูจน์บุตรร่วมกันให้ใช้ HLA หรือ DNA เป็นเครื่องพิสูจน์ หรือ

(3) ผู้บริจาคต้องเป็นผู้ได้รับการปลูกถ่ายอวัยวะทดแทนแล้ว โดยให้บริจาคอวัยวะของตนที่ตัดออกนั้นให้กับสภากาชาดไทยเพื่อจัดสรรให้แก่ผู้อื่น เช่น กรณีผู้รับบริจาคมาทั้งหัวใจและปอดพร้อมกัน โดยให้บริจาคหัวใจเดิมของตนให้สภากาชาดไทยเพื่อจัดสรรให้แก่ผู้อื่น เป็นต้น

(4) กรณีนอกเหนือจาก (1) (2) และ (3) ให้ศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทยเป็นผู้พิจารณา และออกระเบียบเพื่อปฏิบัติโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการแพทยสภา

(5) กรณีชาวต่างประเทศต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(ก) เอกสารการยืนยันความสัมพันธ์ทางสายโลหิตตาม (1) และความเป็นสามีภรรยาที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายมาแล้วอย่าง 3 ปี หรืออยู่กินโดยเปิดเผยฉันสามีภรรยากับผู้รับอวัยวะมาแล้ว อย่างน้อย 3 ปี ตาม (2) ให้ได้รับการรับรองจากสถานทูตหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการ ของบุคคลในสัญชาติของผู้ร้องขอรับการปลูกถ่ายอวัยวะ และได้รับการรับรองด้านความถูกต้อง ของผู้ออกเอกสารจากกรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทย และ

(ข) ต้องมีการพิสูจน์ความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ด้วยวิธี HLA หรือ DNA หรือวิธีอื่น ๆ ที่สามารถพิสูจน์ได้ ที่มีความน่าเชื่อถือใกล้เคียงกันจากสถาบันทางการแพทย์ของรัฐในประเทศไทย

(6) ผู้บริจาคต้องมีสุขภาพสมบูรณ์เหมาะสมที่จะบริจาคอวัยวะได้

(7) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ทำการปลูกถ่ายอวัยวะต้องอธิบายให้ผู้บริจาคเข้าใจถึงความเสี่ยง ที่จะเกิดอันตรายต่าง ๆ แก่ผู้บริจาคทั้งจากการผ่าตัด หรือหลังการผ่าตัดอวัยวะที่บริจาคออกแล้ว เมื่อผู้บริจาคเข้าใจและเต็มใจที่จะบริจาคแล้ว จึงลงนามแสดงความยินยอมบริจาคอวัยวะไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม

(8) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้ทำการปลูกถ่ายอวัยวะต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือ เพื่อแสดงว่าไม่มีการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้บริจาคเป็นค่าอวัยวะ

(9) ให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้ทำการปลูกถ่ายอวัยวะทำรายงานตามแบบที่สภากาชาดไทยกำหนด โดยให้ส่งที่ศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย ทั้งนี้ ให้ศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทยดำเนินการสรุปรายงานเสนอต่อแพทยสภาเป็นประจำทุกปี

กล่าวโดยสรุป จากข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งเป็นข้อบังคับที่ใช้ในการดำเนินงานเกี่ยวกับวิชาชีพเวชกรรม ไม่บังคับใช้เป็นการทั่วไป ในการบริจาคอวัยวะขณะที่ยังมีชีวิต ผู้บริจาคต้องมีความสัมพันธ์เป็นทางสายโลหิต หรือทางพันธุกรรม

หรือ เป็นสามีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย หรืออยู่กินฉันสามีภรรยา มาแล้วอย่างน้อยสามปี หรือมีบุตรด้วยกัน ซึ่งจะเห็นว่า การปลูกถ่ายจากเจ้าของอวัยวะที่ยังมีชีวิตอยู่ต้องมีความสัมพันธ์กันเท่านั้น ไม่สามารถปลูกถ่ายให้แก่บุคคลทั่วไปได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น การค้าอวัยวะมนุษย์ในประเทศไทยเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ กฎหมายฉบับแรก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติว่า บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในการกระทำใด ๆ แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งการค้าอวัยวะมนุษย์เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น กฎหมายฉบับที่สองคือประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการค้าอวัยวะมนุษย์ เป็นการทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หากการทำร้ายร่างกายนั้น ทำให้ผู้ถูกทำร้ายได้รับอันตรายสาหัส จะต้องได้รับโทษทางอาญาเพิ่มขึ้น กฎหมายฉบับที่สาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในเรื่องการชดเชยเยียวยา โดยการกระทำละเมิดต่อบุคคลอื่น เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น จึงควรมีการชดเชยเยียวยา ความเสียหายนั้น อีกทั้งในการซื้อขายนั้นต้องมีการชำระราคาและการโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่อีกฝ่าย กฎหมายฉบับที่สี่ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 บัญญัติว่า การกระทำใดมุ่งหมายเพื่อเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบบุคคลในความดูแล หรือเด็ก ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม เช่น เป็นธุระจัดหา ซื้อ ขาย จำหน่าย การตัดอวัยวะเพื่อการค้า บุคคลนั้นกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าอวัยวะมนุษย์คือการตัดอวัยวะเพื่อการค้า และกฎหมายฉบับสุดท้าย ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์เท่านั้น ไม่มีผลบังคับกับบุคคลทั่วไป โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ว่าการปลูกถ่ายโดยผู้บริจาคที่ยังมีชีวิตอยู่ ต้องมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดหรือทางพันธุกรรม หรือคู่สมรสจดทะเบียนสมรสกับผู้รับอวัยวะมาแล้วอย่างน้อยสามปี หรืออยู่กินฉันสามีภรรยาโดยเปิดเผยกับผู้รับอวัยวะมาแล้วอย่างน้อยสามปี หรือมีบุตรร่วมกันโดยสายโลหิต ซึ่งจะเห็นว่า ข้อบังคับดังกล่าวไม่ครอบคลุมในการปลูกถ่ายอวัยวะจากผู้บริจาคที่ยังมีชีวิตอยู่ให้แก่คนทั่วไปยังไม่สามารถกระทำได้

ตาราง 3.1 ตารางสรุปรายละเอียดกฎหมายเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์

ประเทศ	กฎหมาย	รูปแบบการควบคุม	โทษ	หมายเหตุ
หลักการองค์การอนามัยโลก	Who Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation	1.ห้ามในการขายหรือซื้อเซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะ 2.การห้ามโฆษณาความต้องการหรือการมีเซลล์เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะ 3.บุคลากรทางการแพทย์และสถานพยาบาล ไม่ควรมีส่วนร่วมในการปลูกถ่ายอวัยวะที่มาจากการแสวงหาประโยชน์	-	
พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาของสภายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและชีวเวชการแพทย์เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและเนื้อเยื่อที่มีต้นกำเนิดมาจากมนุษย์	Additional Protocol to the Convention on Human Rights and Biomedicine concerning Transplantation of Organs and Tissues of Human Origin	1.ห้ามรับผลประโยชน์ทางการเงิน 2.ห้ามโฆษณาความต้องการ หรือการมีอยู่ของอวัยวะหรือเนื้อเยื่อ	-	
สาธารณรัฐสิงคโปร์	Human Organ Transplant Act 1987	1. การทำสัญญาและใช้บังคับสัญญา ที่ซื้อขายอวัยวะหรือเลือดเป็นโมฆะ 2. การห้ามซื้อหรือขายอวัยวะหรือเลือด	โทษปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือจำคุกไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ ในกรณีการทำ	

ประเทศ	กฎหมาย	รูปแบบการควบคุม	โทษ	หมายเหตุ
		3. สามารถบริจาคอวัยวะให้กับบุคคลอื่นได้ แม้ไม่มีความสัมพันธ์กัน	สัญญาซื้อขายอวัยวะและโทษปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับกรณีการซื้อขายอวัยวะหรือเลือด	
เครือรัฐออสเตรเลีย รัฐนิวเซาท์เวลส์	Human Tissue Act 1983	1. ห้ามซื้อขายเนื้อเยื่อ ซึ่งรวมถึงอวัยวะด้วย 2. การทำสัญญาเพื่อซื้อขายเนื้อเยื่อหรืออวัยวะเป็นโมฆะ	โทษสูงสุด 40 หน่วยโทษ หรือจำคุก 6 เดือน หรือทั้งจำ ทั้งปรับ	
ประเทศไทย	ประมวลกฎหมายอาญา	ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย	จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	
		ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส	จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 10,000 บาท ถึง 200,000 บาท	
	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	1.การกระทำละเมิด 2.การทำสัญญาซื้อขาย	ชดใช้ค่าสินไหม	
	พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551	ความผิดฐานค้ามนุษย์ในลักษณะการตัดอวัยวะเพื่อการค้า	จำคุกตั้งแต่ 4 ปีถึง 12 ปีและปรับตั้งแต่ 400,000 บาท ถึง 1,200,000 บาท	

ประเทศ	กฎหมาย	รูปแบบการควบคุม	โทษ	หมายเหตุ
	ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วย การรักษาริชธรรม แห่งวิชาชีพเวชกรรม	แนวทางการดำเนินงานของบุคลากรของ การแพทย์เกี่ยวกับปลูกถ่ายอวัยวะ	-	